

Crna Gora

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

IZVJEŠTAJ

O REALIZACIJI MEĐUNARODNIH PROJEKATA U POLJOPRIVREDI ZA 2010

Podgorica, decembar 2010. godine

I. Identifikacija i registracija životinja (I&R) faza II, IPA 2007.

Donator: Evropska komisija, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: ADT Projekt/GFA Consulting Group

Budžet projekta: 1.400.000 €

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Veterinarska uprava

Trajanje projekta:

18. avgust 2009 - 17. maj 2011.

Uvod

Svrha ovog projekta je da se uspostavi integrisani sistem identifikacije i registracije (I&R) životinja i mreže veterinarskog nadzora (veterinarski informacioni sistem), kao i da se stvori kompjuterizovani registar gazdinstava ovaca i koza u skladu sa standardima EU. Identifikacija i registracija (I&R) je osnovno sredstvo za uspostavljanje sljedljivosti hrane životinjskog porijekla.

Aktivnosti

Ugovor o uslugama Evropska komisija i ADT Projekt/GFA Consulting Group potpisali su 22. jula 2009. godine, a projekat je počeo da se realizuje 18. avgusta 2009. godine. Projekat će se završiti 17. maja 2011. godine. Projekat obuhvata 2 faze: početna faza - 6 nedelja i 16,5 mjeseci faza implementacije.

1) Šestonedjeljni početni period projekta (eng. Inception Phase) se završio 28. septembra 2009. godine, podnošenjem Početnog izvještaja (eng. Inception Report). Prvi šestomjesečni izvještaj (Interim Report) je dostavljen nakon 6.og projektnog mjeseca a drugi kvartalni izvještaj je dostavljen nakon 9-og projektnog mjeseca.

2) Aktivnosti ovog projekta imaju za cilj postizanje 6 glavnih rezultata, a to su: (1) sistem I&R goveda je ojačan i proširen na ovce i koze, projekat veterinarskog informacionog sistema (VIS) je završen, a detaljna implementacija, kadrovsko popunjavanje i finasijski planovi su odobreni. (2) IT oprema, nabavke i usluge za projekat su isporučene, instalirane i operativne; (3) zainteresovane strane i javnost su upoznati sa I&R i VIS, a svi učesnici su u potpunosti svjesni svojih obaveza i obučeni za svoje dužnosti u okviru sistema. Uspostavljena je vidljivost pomoći EU; (4) Sistem I&R koji obuhvata goveda, ovce i koze je potpuno operativan i može mu se pristupiti iz drugih baza podataka iz oblasti poljoprivrede; (5) VIS je formiran i operativan u pogledu I&R goveda, ovaca i koza, sa posebnim naglaskom na veterinarski nadzor bolesti i kontrolu kretanja, koji Veterinarskoj upravi i Veterinarskoj inspekciji omogućava vezu sa Specijalističkom veterinarskom laboratorijom, veterinarskim ambulancama, glavnim stočnim pijacama i klanicama; (6) Prenos veterinarskih informacija između zainteresovanih strana se odvija brzo i precizno i omogućena je razmjena podataka sa ostalim bazama podataka u oblasti upravljanja u poljoprivredi.

Projekat se, u ovom periodu, fokusirao primarno na rezultate 1, 2, 3, i 5, tako da je:

- a) Sistem I&R goveda detaljno analiziran, procijenjeni su nedostaci i definisan je program njegovog unapređenja, urađene su neophodne izmjene u legislativi;
- b) Sistem I&R je proširen na ovce i koze: Dizajniran je sistem i definisane su neophodne nabavke, a i potpisani su ugovori o nabavkama (softver, hardver i štampana dokumenta).;
- c) Dizajniran je veterinarski informacioni sistem (VIS): Koncept je dalje razrađen i započeto je programiranje, dio koji se nabavlja putem tendera za nabavke je detaljno definisan i ugovoren;
- d) Projekat radi na podizanju javne svijesti, dizajnirani su posteri i leci koji promovišu sistem I&R malih proizivara, pripremljeni dopisi i brošure za Veterinarsku upravu, držaoce i policiju;

- e) Važan korak u unapređenju usaglašenosti I&R je bilo usvajanje od strane ministarstva predloga projekta o uvođenju pravila o unakrsnoj usaglašenosti premija u stočarstvu i I&R. Pripremljena je i distribuirana farmerima brošura o unakrsnoj usaglašenosti, u cilju postizanja bolje usaglašenosti sa I&R sistemom goveda;
- f) Izrađen je bazični koncept VIS-a, uključujući Veterinarsku upravu, Specijalističku veterinarsku laboratoriju kao i veterinarske ambulante.
- g) takođe, u okviru projekta, u saradnji sa Veterinarskom upravom i Ministarstvom, radi se na daljem usklađivanju nacionalne legislative sa EU legislativom (izmjene i dopune Zakona o identifikaciji i registraciji životinja i izrada pravilnika za identifikaciju i registraciju ovaca i koza).

Kampanja popisa gazdinstava i prvog obilježavanja ovaca i koza planirana je za drugu polovinu decembra 2010. godine.

Projekat je dobio odobrenje za produženje projekta do 17. maja 2011. kako bi se pravilno sprovele aktivnosti identifikacije i registracije ovaca i koza.

Zaključak

Ovako definisani zadaci projekta unaprijediće postojeće sisteme i doprinijeti povezivanju i formiranju jedinstvenog veterinarskog sistema što će omogućiti praćenje i uvid u zdravstveno stanje svake obilježene životinje, praćenje zaraznih bolesti životinja, praćenje u oblasti veterinarskog javnog zdravlja, veterinarske kontrole i nadzora. Ovakav, integrisani pristup po pitanju sljedljivosti proizvoda životinjskog porijekla ima za cilj da obezbijedi visok nivo zdravlja životinja i bezbjednosti hrane kroz koherentne mjere „od njive do trpeze“ i adekvatan monitoring.

Ovaj projekta je od velikog značaja za sve korisnike: Veterinarsku službu, Službu za selekciju stoke i ostale stručne službe u poljoprivredi, poljoprivredne proizvođače, poljoprivrednu i prehrambenu industriju, izvoznike, potrošače, itd.

II. Podrška kontroli i iskorjenjivanju bjesnila i klasične kuge svinja u Crnoj Gori IPA 2008

Donator: Evropska komisija, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: NIRAS

Budžet projekta: 1.700.000€, od toga Evropska Komisija 1.500.000 €

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Veterinarska uprava

Trajanje projekta:

2010 - 2012 godine

Uvod

Projekat podrške kontroli i iskorjenjivanju bjesnila i klasične kuge svinja u Crnoj Gori treba da omogući uspostavljanje EU standarda u kontroli, suzbijanju i iskorjenjivanju bjesnila i klasične kuge svinja, čime će se poboljšati epizootiološka situacija po pitanju ovih bolesti u Crnoj Gori, kod domaćih i divljih životinja. Projekat je regionalnog karaktera, tako da se njegovom implementacijom u zemljama regiona očekuje značajno poboljšanje epizootiološke situacije u regionu.

Projekat podrške kontroli i iskorjenjivanju bjesnila i klasične kuge svinja u Crnoj Gori je finansiran od strane Evropske Komisije, a korisnik projekta je Veterinarska uprava. Učešće Evropske Komisije je 1,5 miliona €, dok je planirano učešće Vlade Crne Gore u okviru budžetske pozicije Veterinarske uprave, u ukupnom iznosu od 200.000 €.

Aktivnosti

Ugovor za projekat je potpisan 11. novembra 2010. godine, konsultantske usluge pruža NIRAS. Projekat je počeo sa implementacijom 22. novembra 2010. godine a kraj aktivnosti je predviđen 22. novembar 2012. godine. Projekat se sastoji od Inicijalne faze (trajanje 2 mjeseca) i faze implementacije projekta u trajanju od 22 mjeseca.

Cilj ovog projekta je iskorjenjivanje bjesnila i klasične kuge svinja kod divljih životinja i prekidanje lanca prenošenja bolesti sa potencijalno zaraženih divljih svinja i lisica na populaciju u domaćem uzgoju, kao i usklađivanje propisa iz ove oblasti sa evropskim zahtjevima.

Projekat će obezbijediti:

- pomoć u usklađivanju nacionalnog zakonodavstva iz oblasti kontrole klasične kuge svinja i bjesnila sa legislativom Evropske unije;
- jačanje kapaciteta veterinarske službe za dijagnostiku, praćenje i kontrolu navedenih bolesti;
- sprovođenje oralne i parenteralne vakcinacije životinja protiv bjesnila i klasične kuge svinja.

Zaključak

Usklađivanje nacionalnog zakonodavstva iz oblasti kontrole bjesnila i klasične kuge svinja i njegova implementacija, uz uvođenje vakcinacije divljih životinja kao nosioca bolesti i učesnika u lancu prenošenja bolesti na domaće životinje, kao i jačanje kapaciteta veterinarske službe. Projekat treba da obezbijedi održivu kontrolu ovih bolesti i dovede do značajnog smanjenja broja oboljelih domaćih i divljih životinja u Crnoj Gori.

III. Razvoj sistema bezbjednosti hrane – IPA 2008

Donator: Evropska komisija, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: GRONTMIJ/CARL BRO/ZOOCONSULT S.R.L.

Budžet projekta: 2.200.000€, od toga Evropska Komisija 2.000.000€

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstvo zdravlja, Veterinarska uprava, Fitosanitarna uprava, laboratorije u kojima se sprovode analize hrane

Trajanje projekta: 2010 - 2012. godine

Uvod

Opšti cilj projekta je podrška razvoju službi za bezbjednost hrane, što je u interesu potrošača, kao i sektora poljoprivrede i trgovine. Ovaj projekat ima komponentu za podršku daljeg usaglašavanja legislativne i unaprijeđivanje postojećeg sistema bezbjednosti hrane, posebno u dijelu koordinacije između nadležnih organa.

Projekat razvoja sistema bezbjednosti hrane je finansiran od strane Evropske Komisije, a korisnik projekta je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Ministarstvo zdravlja, Veterinarska uprava, Fitosanitarna uprava, laboratorije nadležne za analize hrane. Učešće Evropske Komisije je 2 miliona €, dok je planirano učešće Vlade Crne Gore u ukupnom iznosu od 200.000€.

Aktivnosti

Ugovor za projekat je potpisan januara 2010. godine, konsultantske usluge pruža GRONTMIJ/CARL BRO/ZOOCONSULT S.R.L. Projekat je počeo 3. maja 2010. godine a kraj aktivnosti je predviđen za 3. maj 2012. godine. Projekat se sastoji od Inicijalne faze (trajala 2 mjeseca) i faze implementacije projekta u trajanju od 22 mjeseca.

Cilj projekta je:

- Usklađivanje nacionalne legislativne sa EU standardima u oblasti bezbjednosti hrane;
- Jačanje kapaciteta nadležnih institucija za kontrolu bezbjednosti hrane;
- Jačanje kapaciteta laboratorija u oblasti analiza koje se odnose na bezbjednost hrane;
- Razvoj administrativnih kapaciteta Nacionalnog savjeta za procjenu bezbjednosti hrane;
- Unaprijednje razmjene informacija o pitanjima bezbjednosti hrane između odgovornih institucija, odnosno uspostavljanje integrisanog sistema podataka.

Aktivnosti do decembra 2010. godine - 7 mjeseci:

Tokom Inicijalne faze projekta sprovedeno je više aktivnosti kako bi se obezbjedila povezanost nadležnih organa i projekta (radionica, formiran Upravni odbor, imenovan nacionalni koordinator i dr.) i usvojen početni izvještaj.

Pregledani su postojeći izvještaji o bezbjednosti hrane u Crnoj Gori od strane eksperta na projektu, a uključena su sva postojeća dokumenta koja su pripremili FAO, WHO, FVO, EC i drugi projektni izvještaji koji se tiču bezbjednosti hrane u Crnoj Gori.

Studija o organizaciji i upravljanju službene kontrole je sastavljena nakon revizije postojećih dokumenata i svih relevantnih nacionalnih institucija koje su uključene u razvoj i implementaciju zakonodavstva koje se odnosi na bezbjednost hrane.

Dokument koji daje institucionalnu procjenu je u posljednjoj fazi izrade i nacrt će biti predat korisnicima za komentare i primjedbe krajem januara 2011. Taj dokument daje preporuke eksperata i mišljenje je projekta da stvaranje Agencije za bezbjednost hrane u Crnoj Gori trenutno nije potrebno.

Ekspert za zakonodavstvo je uporedio članove zakona o hrani EU sa relevantnim zakonom u Crnoj Gori i pripremio je odgovarajuću tabelu korespondentnosti (ToC). Ona sadrži osnovne nedostatke i razlike u odnosu na Regulativu 178/2002 EC.

Dat je nacrt o mjerama harmonizacije i u skladu sa programom prioriteta, te je sekundarna legislativa koja se tiče bezbjednosti hrane u pripremi. Tokom ovog perioda radilo se na pripremi nacrtu Pravilnika o registraciji i odobravanju subjekata u poslovanju s hranom koja plasiraju na tržište hranu životinjskog porijekla i revidiran je nacrt Pravilnika o mikrobiološkim kriterijumima.

Projekat je započeo aktivnosti na obučavanju inspektora nadležnih institucija, pa je pored obuke trenera, održana obuka o osnovnim principima bezbjednosti hrane u EU uključujući TRACES; RASFF i ADNS, kao i obuka za analizu rizika i o kontaminantima u hrani, njihova kontrola i laboratorijske procedure za kvantifikaciju i izvještavanje.

Pripremljene su dva dokumenta – smjernice: Tehničke odlike registra subjekata u poslovanju sa hranom i hranom za životinje i drugi dokument o registraciji i odobravanju objekata koja proizvode hranu životinjskog porijekla.

Projekat je sproveo i obezbijedio tehničke savjete za nabavku opreme za laboratorije. Sprovedena je procjena potreba, tržišna vrijednost potrebne opreme, sastavljena je finalna lista opreme i ocjenjivanje tendera je sprovedeno u novembru 2010.

Kako bi sistem bezbjednosti i kontrole hrane bio u potpunosti operativan i efikasan, bilo je potrebno uvesti integrisani sistem informacija, pa je započeta studija o postojećoj mreži bezbjednosti hrane u Crnoj Gori, uključujući laboratorijske informacione sisteme, službene kontrolne baze podataka, povezanost sistema identifikacije životinja i registracije. Studija je uključila reviziju trenutno dostupnih dokumenata o organizaciji kontrolnog sistema bezbjednosti hrane.

Zaključak

Projekat razvoja sistema bezbjednosti hrane je još jedan korak u obezbjeđivanju sigurne i bezbjedne hrane kroz podršku daljeg usaglašavanja legislative i unaprijeđivanje postojećeg sistema bezbjednosti hrane, posebno u dijelu koordinacije između nadležnih organa. Projekat istovremeno doprinosi stvaranju uslova za širenje našeg tržišta, povećanje konkurentnosti i bolji plasman domaćih proizvoda. Očekuje se efekat na razvoj prehrambene industrije u skladu sa standardima EU, jer će se usvajanjem EU standarda o bezbjednosti hrane jačanjem nadležnih institucija, postići unaprijeđenje proizvodnje i trgovine. Osim toga, unaprijeđen sistem bezbjednosti hrane bi trebalo da ima i efekat i na druge ciljeve Vlade Crne Gore, kao što je razvoj turizma i ruralni razvoj.

IV. Twinning projekat "Podrška formiranju IPARD sistema u Crnoj Gori" – IPA 2008.

Donator: Evropska Komisija, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: Twinning konzorcijum Austrija-Francuska-Slovačka

Budžet projekta: 1.800.000 €

Partner/Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Trajanje projekta: 2009 - 2011. godine

Uvod

Kroz Instrument za pretpristupnu pomoć IPA 2008 Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Evropska komisija odobrila je Twinning projekat „Podrška formiranju IPARD sistema u Crnoj Gori“. Ukupan budžet projekta iznosi 1.800.000 Eura od čega je učešće Evropske komisije 1.500.000 Eura, a Ministarstva 300.000. Eura.

Aktivnosti

Partner na ovom projektu je Konzorcijum Austrija,(Agencija za plaćanje)– Francuska (Ministarstvo poljoprivrede) - Slovačka (Agencija za plaćanje). Projekat je počeo sa realizacijom u februaru 2010. godine.

Cilj projekta je poboljšanje ruralnog razvoja Crne Gore u skladu sa zahtjevima ugovora o Stabilizaciji i pridruživanju i usaglašavanje sa zakonodavstvom Evropske unije.

Svrha projekta je kreiranje institucionalnog, strateškog i zakonskog okvira za Ministarstvo poljoprivrede u implementaciji politike ruralnog razvoja u vezi sa zahtjevima IPARD-a.

Projekat ima tri komponente:

- izrada IPARD programa
- uspostavljanje IPARD Agencije
- širenje znanja i svijesti o IPARD-u

Glavne aktivnosti koje su realizovane tokom 2010. su:

Izrada IPARD programa

-mjere za IPARD program

izvršen je odabir mjera koje će se podržati kroz IPARD i to:

- investicije u poljoprivredna gazdinstva
- investicije u preradu i marketing poljoprivrednih i proizvoda od ribe
- diverzifikacija i razvoj ruralnih privrednih djelatnosti

Nacrtna mjera urađena je u saradnji sa ekspertima i potrebna je njihova dalja razrada. Osnov za uspješno kreiranje mjera čine sektorske analize za mlijeko, meso i voće i povrće. Sektorske analize za meso i mlijeko su završene, a za voće i povrće se privodi kraju i biće završena tokom decembra.

- Pregled sadržaja IPARD programa

Izvršeno je imenovanje odgovornih institucija za izradu IPARD programa na osnovu strukture dokumenta Pregled sadržaja IPARD programa datog od strane DG Agri-ja. Nadležne institucije kandidovale su odgovorna lica, tako da je izrada IPARD programa već počela.

- analiza nacionalnog zakonodavstva

Uradenja je prva analiza Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, a dalja analiza će se nastaviti u narednom mjesecima. Izvjesno je da će biti potrebno da se u narednom periodu vrši dalje postepeno usaglašavanje ovog krovnog zakona u poljoprivredi sa IPARD zahtjevima, a nakon toga sa važećim elementima Zajedničke poljoprivredne politike (CAP).

- Izrada sistematizacije za Jedinicu za ruralni razvoj

U saradnji sa projektom svjetske Banke – MIDAS uradjen je prilog za Akt o Sistematizaciji koji se odnosi na Sistematizaciju Jedinice za ruralni razvoj (Managing Authority) u skladu sa zahtjevima IPARD-a. Jedinica za ruralni razvoj biće zadužena za programiranje, evaluaciju, monitoring i kordinaciju IPARD programa.

Usaglašavanje ovog dokumenta je u završnoj fazi i očekuje se da će u Vladinu proceduru biti poslat tokom decembra 2010.

Priprema za uspostavljanje i akreditaciju IPARD Agencije

- Izrada Akta o sistematizaciji

Akt o Sistematizaciji koji se odnosi na Sistematizaciju IPARD Agencije u skladu sa zahtjevima IPARD-a privodi se kraju. Predviđeno je formiranje Agencije u dvije faze. Prva faza je formiranje Sektora za plaćanje unutar Ministarstva poljoprivrede koji bi imao osnovne jedinice buduće Agencije. U drugoj fazi 2012. predviđeno je uspostavljanje nezavisne Agencije za plaćanje. Potrebno je uraditi analizu opterećenosti na poslu, po zahtjevu revizora koja će jasno odrediti broj neophodnih službenika. Takođe broj zaposlenih je u uskoj povezanosti sa IPARD programom odnosno brojem izabranih mjera i podmjera.

Usaglašavanje ovog dokumenta je u završnoj fazi i očekuje se da će u Vladinu proceduru biti poslat tokom decembra 2010.

- Preporuke za registre

Registar farmi je ključni element i predstavlja zajedničku osnovu za Integrirani sistem poljoprivrednih i veterinarskih registara i glavni je faktor sigurnog i efikasnog rukovanja podacima o poljoprivrednim gazdinstvima.

Za buduće vođenje agrarne politike a u cilju obezbjeđivanja potpune funkcionalnosti IPARD Agencije, od izuzetnog je značaja uspostavljanje i korišćenje IT podrške. Neophodno je primjenjivati integrirani sistem administracije i kontrole (IACS). Ključni elementi sistema su registar farmi, registar zemljišta i registar životinja, pri čemu kompletan registar farmi predstavlja osnovu.

Glavna svrha formiranja registra je da napravi popis neophodnih podataka kao i tehničkih informacija za osnivanje baze podataka za registar farmi.

Organizacija zadužena za osnivanje i vođenje registra farmi trebalo bi da bude IPARD agencija.

- preporuke za IT

U cilju budućeg sprovođenja poljoprivrednih politika od strane IPARD Agencije postoji snažna potreba za poboljšanjem postojeće IT strukture.

Prije daljeg rada na ovoj aktivnosti Ministarstvo treba da razmotri:

- ✓ Administrativne procedure: ko je odgovoran za koji dio ciklusa jedne aplikacije
- ✓ Ljudski resursi za uspostavljanje i održavanje, ažuriranje i dalji razvoj procesa
- ✓ Organizovanje postojećih registara: registar farmi (u vezi sa MIDAS projektom) i registar životinja (u vezi sa odsjekom za veterinu). Takođe je potrebna i koordinacija i integracija od početka formiranja registara.

Širenje znanja o IPARD-u

Uradjen je priručnik za partnerstvo u vezi sa uspostavljenjem bliske saradnje sa svim zainteresovanim subjektima.

Iz tog razloga, posebna pažnja se posvecuje strategiji za informisanje-komunikaciju i promociju u najranijem stadijumu procesa implementacije ruralnog razvoja u sklopu IPARD-a. Nacrt strategije zasniva na nepotpunim osnovama i u narednim mjesecima moraće biti modifikovan, kada sektorske analize i podaci popisa budu dostupni.

Izrada Mape puta MIDAS-Twinning projekat

Mapa puta je uradjena u sardnji sa MIDAS projektom, kako bi se uspostavila maksimalna moguća sinergija izmedju ova dva kompatibilna projekta

Izrada Akcionog plana za Twinning projekat

Pripremljen je Nacrt Akcionog plana rada za pripremu IPARD komponente u uskoj saradnji Ministarstva, Twinning eksperata i Ministarstva finansija-Nacionalni fond. Akcioni plan biće dalje razradjen od strane Nacionalnog fonda i poslat na konsultacije Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Dg Agri-ju.

Zaključak:

Opšti cilj projekta je unapredjivanje ruralnog razvoja Crne Gore u skladu sa zahtjevima IPARD-a. Proces uspostavljanja IPARD-a je složen kako u institucionalnom tako i u smislu usaglašavanja zakona. Potrebno je dodatno jačanje kapaciteta MPŠV kako bi bilo u mogućnosti da primi izdašnu ekpertsku podršku. To podrazumijeva dalje jačanje uspostavljenih nukleusa Jedinice za ruralni razvoj, a posebno Agencije za plaćanje, kao sastavnih djelova Operativne strukure DIS-a za V komponentu IPA podrške.

V. Twinning program sa Slovenijom IPA MN 07 IBJLS01 - Pravna harmonizacija.

Donator: Evropska Komisija, Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: Fitosanitarna uprava Slovenije

Partner/Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Fitosanitarna uprava

Trajanje projekta: 2010. godina

Uvod

Opšti cilj projekta je podrška razvoju Fitosanitarne uprave. Ovaj projekat ima komponentu za podršku daljeg usaglašavanja legislative fitosanitarnog sistema.

Projekat je finansiran od strane Evropske Komisije, a korisnik projekta je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Fitosanitarna uprava.

Aktivnosti

Projekat je realizovan tokom 2010. godine

Cilj ovog projekta je:

Usklađivanje nacionalne legislative sa EU standardima u fitosanitarnoj oblasti.

Zaključak

Projekat pravne harmonizacije u fitosanitarnom sistemu je još jedan korak u obezbjeđivanju zdravstvene zaštite bilja kao i sigurne i bezbjedne hrane kroz podršku daljeg usaglašavanja legislative

Projekat istovremeno doprinosi stvaranju uslova za širenje našeg tržišta, povećanje konkurentnosti i bolji plasman domaćih proizvoda. Očekuje se efekat na razvoj Poljoprivrede i prehrambene industrije u skladu sa standardima EU, jer će se usvajanjem EU standarda u fitosanitarnom sektoru postići unaprjeđenje proizvodnje i trgovine. Osim toga, unaprjeđen fitosanitarni sistem bi trebalo da imai efekat i na druge ciljeve Vlade Crne Gore, kao što je razvoj turizma i ruralni razvoj.

VI. Izrada Sektorskih Analiza

Uvod

U cilju da se na najbolji način iskoristi pretpristupna pomoć unutar IPARD-a, potencijalni korisnici moraju:

- imati status zemlje kandidata
- imati IPARD program koji je usvojen od strane Evropske Komisije
- osnovati IPARD operativne strukture i primiti nacionalnu akreditaciju
- primiti akreditaciju Komisije i savjetovati se o odluci menadžmenta
- Zaključiti višegodišnji finansijski ugovor

IPA implementaciona regulativa (718/2007) (član 184, paragraf 2.b) pokazuje da IPARD program treba da bude baziran na analizi trenutne situacije u ruralnim područjima i dubljoj analizi uključenih sektora. IPARD program, pored drugih pitanja, treba takođe da uključi kvantitativan opis trenutne situacije, pokazujući razlike, nedostatke i potencijale za razvoj. Program takođe treba da uključi kvantitativne ciljeve. Sektorska analiza služi kao osnova za donošenje IPARD programa i način da se uporedi stepan razvoja sektora (meso, mlijeko, voće i povrće) u Crnoj Gori sa standardima EU.

Imajući u vidu sve gore navedeno Ministarstvo je uz podršku donatora pristupilo izradi analiza za sektore mlijeka, mesa i voća i povrća.

Analiza sektora mlijeka

Donator: Ministarstvo zaštite životne sredine, kopna i mora Republike Italije

Agencija za implementaciju: D'Appolonia

Budžet projekta: ukupna vrijednost ugovora 920.000 eur

Partner/Korisnik: Ministarstvo turizma, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Trajanje projekta: 2009-2011.

Aktivnosti

Analiza sektora mlijeka je jedna od komponenti projekta „Održivi razvoj mljekarske industije u Crnoj Gori“. Cilj projekta je poboljšanje prehrambene industrije i uvođenje održive poljoprivredne prakse u Crnoj Gori. Jedan od ciljeva projekta predstavlja analizu ukupne situacije u mljekarskom sektoru i primjenu integrisanog pristupa i tehnika za održivo upravljanje lancem mlječnih proizvoda. Analiza omogućava izučavanje mjera i akcija koje treba primijeniti kako bi se ispunili ciljevi i na taj način jasno ukazao put daljeg razvoja i usaglašavanja ovog sektora sa zahtjevima EU.

Analiza je izvršena pregledom postojećih dokumenata, kroz sastanke sa specijalistima u ovom sektoru, izradu i popunjavanje upitnika za proizvođače i prerađivače, razradom studija slučaja na određena ekonomska pitanja i izradom SWOT analiza. Prikupljeni su podaci sa više gazdinstava i farmi, neposrednim obilaskom proizvođača mlijeka.

Analiza mljekarskog sektora obuhvata analizu proizvođača i farmera, analizu prerađivačke industrije, analizu nacionalnih propisa i mjera, kao i stepen uskladenosti sa relevantnim EU standardima.

Analiza sektora mesa

Donator: GTZ - Program Unapredjenje ekonomskog razvoja i zapošljavanja u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: ADT

Budžet projekta: ukupna vrijednost 85.000 eur

Partner/Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Trajanje projekta: 2010.

Aktivnosti:

Ova studija sadrži nalaze i preporuke analiza sektora mesa koje su izvršene u periodu od sredine juna do oktobra 2010. godine, u okviru GTZ programa „Ekonomski razvoj i promovisanje zapošljavanja u Crnoj Gori“.

Analiza je izvršena pregledom postojećih dokumenata, kroz sastanke sa specijalistima u ovom sektoru, izradu i popunjavanje upitnika za proizvođače i prerađivače, razradom studija slučaja na određena ekonomska pitanja i izradom SWOT analiza sa svaki podsektor (proizvodnja goveda, ovaca, koza, svinja i živine, kao i klanje i prerada mesa). Prikupljeni su podaci sa više od 70 stočarskih gazdinstava ili preduzeća koja predstavljaju različite vrste životinja, različite vrste farmi i različite regione u zemlji. Pored toga, izvršen je obilazak 11 klanica i prerađivača mesa, kao i nekoliko maloprodajnih objekata koji prodaju meso. Osim toga, 20. septembra je, u saradnji sa MPŠV održana i radionica sa oko 60 učesnika, gdje su predstavljani i razmatrani preliminarni nalazi.

Analiza sektora voća i povrća uključujući vino

Donator: Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: AESA

Budžet projekta: 134.800 eur

Partner/Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Trajanje projekta: 2010

Aktivnosti:

Angažovani eksperti su izvršili obilazak terena, razgovarali sa proizvođačima, stručnim službama, sagledali distributivne kanale, prikupili i analizirali relevantna dokumenta iz ove oblasti.

U organizaciji MPŠV i donatora održana su dva seminarra sa zainteresovanim subjektima iz ove oblasti.

Poslednji seminar biće održan 9. decembra kada će se predstaviti cjelovita verzija sektorke analize. Planirano je učešće svih zainteresovanih subjekta.

Zaključak

Rezultati analiza su postavljanje po prioritetima ključnih oblasti za eventualnu intervenciju kojom bi se sektori unaprijedili do standarda EU, jačanje opšte konkurentnosti i učinka sektora kao i jačanje održivog razvoja sektora u kontekstu pristupanja EU.

IPARD podrška će se odnositi na slabu povezanost i neorganizovanost proizvodnje i lanca snabdjevanja sa ciljem dostizanja EU standarda i jačanje ukupnog funkcionisanja, kao i jačanje održivog razvoja sektora u kontekstu EU pridruživanja. U tom smislu, sektorske analize su uradjene za najzahtjevnije sektore u smislu troškova za postizanje standarda za one koji imaju najveće potencijale i dodate vrijednosti za predviđene intervencije.

VII. Organska poljoprivreda u Crnoj Gori: Zajednička podrška malim proizvođačima u organskoj poljoprivredi – TCP/MNE/3201 - FAO

Donator: Organizacija za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija – FAO

Budžet projekta: 494.000 US\$

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Crne Gore

Trajanje projekta:

jul 2008 – mart 2011.

Uvod

Projekat „Organska poljoprivreda u Crnoj Gori: Zajednička podrška malim proizvođačima” realizuje se u saradnji sa Organizacijom za hranu i poljoprivredu UN-FAO.

Opšti cilj projekta je podrška ruralnom razvoju kroz jačanje institucionalnog okvira i izgradnju kapaciteta za uspostavljenje održivog pokreta organske poljoprivrede u Crnoj Gori. Kroz aktivnosti obuke, ojačani su kapaciteti nacionalnog sertifikacionog tijela i savjetodavne službe u oblasti organske poljoprivrede, što je od presudne važnosti za uspješno pružanje stručne podrške i usluga farmerima.

Farmeri odabranih udruženja obučiće se za proizvodnju, preradu i marketing u organskoj poljoprivredi, a dva demonstraciona polja biće mjesto za učenje, i za savjetodavce i farmere.

Aktivnosti

Realizacija projekta otpočela je sredinom jula 2008. godine, a u septembru 2010. godine odlučeno je, u cilju što kvalitetnije realizacije preostalih planiranih aktivnosti, da se period realizacije projekta produži do marta 2011.godine (umjesto jula 2010.godine).

Tokom 2010. godine realizovane su sljedeće aktivnosti:

- U cilju jačanja kapaciteta osoblja savjetodavne službe u oblasti organske poljoprivrede, organizovana je studijska posjeta Sloveniji. Posjetu grupe od 19 članova, koju su činili predstavnici savjetodavne službe, studenti Biotehničkog fakulteta i proizvođači, organizovao je IKC- Institut za inspekciju i sertifikaciju Univerziteta Maribor.

Posjeta je imala za cilj sticanje znanja o organskoj biljnoj i stočarskoj proizvodnji, plasmanu organskih proizvoda, kao i upoznavanje sa iskustvima Slovenije u razvoju organske poljoprivrede i koracima u razvoju savjetodavne službe. Zainteresovanima je omogućeno detaljno upoznavanje sa procesom kontrole i sertifikacije, od prijema prijave do izdavanja sertifikata. Učesnici su imali priliku da obiđu više organskih farmi, pijacu organskih proizvoda a na mariborskom Fakultetu za poljoprivredu predstavljen im je studijski program organske poljoprivrede i aktivnosti na razvoju istraživanja u ovoj oblasti.

Pored aktivnosti obuke u 2010. godini, pripremljen je priručnik sa praktičnim informacijama i uputstvima za savjetodavce.

- Sprovedena je obuka za kontrolore sertifikacionog tijela. Obuku je organizovao IKC-Institut za inspekciju i sertifikaciju Univerziteta Maribor, sa ciljem da se za potrebe Monteorganike obuči dovoljan broj kontrolora. Učesnicima obuke pružene su informacije o osnovnim zahtjevima organske proizvodnje, tehnikama kontrole i zahtjevima koje kontrolori moraju ispuniti i poštovati. Najvažniji dio obuke odnosio se na procedure sertifikacije prema EN 45011 i važećim propisima EU za organsku poljoprivredu. Nakon teorijske sprovedena je i praktična obuka na 2 gazdinstva, sa uputstvima o svim koracima kontrole: pripremom, izvođenjem, kritičnim tačkama, pisanjem izvještaja, sankcijama i sl.

- Izvršeno je planiranje demonstracionih oglada a potom se pristupilo nabavci opreme za iste, u cilju izvođenja praktične obuke savjetodavaca i proizvođača u oblasti proizvodnje, prerade i prodaje organskog mlijeka i mlječnih proizvoda.
- Izrađen je priručnik za proizvođače sa praktičnim informacijama i upustvima o organskoj proizvodnji.
- Urađena je analiza tržišta organskih proizvoda i identifikacija mogućnosti za povezivanje učesnika duž lanca vrijednosti i relevantnih pružalaca usluga, kao osnova za stvaranje platforme/foruma za razmjenu informacija i usklađivanja ponude i tražnje na tržištu.
- Izrađen je opšti komunikacioni koncept za organsku proizvodnju u Crnoj Gori, uključujući izradu osnovnog promotivnog materijala kao što su posteri i lifleti o organskoj proizvodnji.

Zaključak

Projekat je ušao u završnu fazu realizacije i dao je značajne rezultate. Ojačani su kapaciteti savjetodavne služba, tijela za kontrolu i sertifikaciju i unaprijeđena saradnja svih zainteresovanih strana u ovom sektoru.

Uspostavljanje demonstracionih farmi i stalna edukacija farmera i savjetodavaca svakako će značajno uticati na dalji razvoj organske poljoprivrede.

VIII. Program razvoja organske poljoprivrede u Crnoj Gori (OADP)

Donator: Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Danske

Budžet projekta: 2.250.000 €

Partneri: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Crne Gore i Biotehnički fakultet

Trajanje projekta: jun 2009 – maj 2012. godine

UVOD

Program razvoja organske poljoprivrede u Crnoj Gori ima za cilj razvoj organske poljoprivredne proizvodnje i potrošnje organskih proizvoda na domaćem tržištu, kroz sektor turizma, kao i izvoz organskih proizvoda.

Sveobuhvatna strategija Programa predviđa pokrivanje kompletnog lanca proizvodnje i prodaje organske hrane, što će u potpunosti uključiti sve važne aktere u ovom sektoru. Program će, kroz komponentu institucionalnog razvoja (obuka savjetodavaca i podrška razvoju udruženja proizvođača) i komponentu konkurentnosti (uspostavljanje granta za investiranje u organsku proizvodnju), doprinijeti stvaranju tržišno orijentisanog sektora organske poljoprivrede sa potrebnim stručnim kadrom na svim nivoima.

Budžet projekta ukupno iznosi 2.250.000 €, od čega je Vlada Kraljevine Danske dodijelila 2.000.000 €, dok učešće Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Crne Gore iznosi 250.000 €.

Aktivnosti

Aktivnosti na projektu otpočele su prezentacijom Programa, u decembru 2009. godine na Biotehničkom fakultetu, u Podgorici.

Početak 2010. godine uslijedili su informativni sastanci za proizvođače u Andrijevići, Bijelom Polju, Beranama, Baru, Bijeloj, Budvi i Pljevljima.

Pored ovih aktivnosti, u okviru komponente *Institucionalni razvoj*, realizovano je sljedeće:

- Radionicom o obrazovanju i istraživanju u organskoj poljoprivredi, u institucijama visokog obrazovanja, nastavljena je saradnja Biotehničkog fakulteta sa univerzitetima iz regiona. Kao rezultat radionice, započet je rad na pripremi akreditovanog predmeta iz organske poljoprivrede za treću godinu studenata BTF-a.
- Podržano je učešće dva profesora BTF-a, jednog predstavnika Ministarstva i četiri predstavnika Savjetodavne službe za biljnu proizvodnju na sajmu organske poljoprivrede Bio Fach 2010 u Nirnbergu, kao i učešće jednog profesora na međunarodnoj konferenciji o zdravlju, ekologiji i organskoj proizvodnji Bioplanet.
- Program je, u saradnji sa Hrvatskim zavodom za poljoprivrednu savjetodavnu službu, u maju organizovao posjetu za osam predstavnika Savjetodavne službe za biljnu proizvodnju organskim proizvođačima Hrvatske, sa ciljem ostvarivanja saradnje između savjetodavnih službi dvije susjedne zemlje, kao i upoznavanja naših savjetodavaca sa iskustvima i praksom hrvatskih organskih proizvođača.
- Izrađeni su priručnici za organsku proizvodnju voća i povrća, kao i nastavni program praktične obuke za farmere, po kojem su realizovane obuke za organske proizvođače voća u Bijelom Polju, povrća u Danilovgradu i maslina u Herceg Novom. Obuke, kojih je ukupno bilo 11 tokom proizvodne sezone, pratilo je od 10 do 12 proizvođača po grupi.

- Sajt Savjetodavne službe obogaćen je sadržajima iz organske poljoprivrede i biće ažuriran najnovijim informacijama o dešavanjima u sektoru i savjetima za proizvođače u organskoj poljoprivredi.
- Pružena je podrška aktivnostima nacionalnom sertifikacionom tijelu u cilju dobijanja akreditacije u oblasti sertifikacije proizvoda prema EN 45011.

U okviru komponente *Konkurentnost* realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Izrađen je priručnik za upravljanje grant šemom koji definiše detaljne implementacione mehanizme, procedure, kriterijum kvalifikovanosti, nivoa granta i prioritete kriterijume za investicije, kao i smjernice i procedure nabavki. Time su se stekli uslovi za prijem aplikacija za grant podršku investicijama u organsku proizvodnju. U 2010. godini odobreno je 13 aplikacija za projekte ukupne vrijednosti 640.430,00€. Do sada je, nakon realizacije sopstvenog učešća u investicijama, trojici aplikanta dodijeljena podrška kroz grant u iznosu od 50.872,00€.
- Poštujući preporuke srednjeročnog pregleda OADP-a i imajući u vidu razvoj kompletnog sektora organske poljoprivredne proizvodnje, projektni tim je odlučio da se, u narednoj godini, grantom podržavaju i investicije u stočarsku organsku proizvodnju, preradu i distribuciju.
- Izrađena je analiza lanca proizvodnje voća i povrća u Crnoj Gori, koja je iskorišćena za prepoznavanje potencijala sektora.
- Kroz grant šemu namijenjenu Biotehničkom fakultetu, na oglednom imanju fakulteta podignut je eksperimentalni plastenik za organsku proizvodnju i postavljeni su prvi ogledi.

Zaključak

Uzimajući u obzir porast broja registrovanih proizvođača u organskoj poljoprivredi, izraženo interesovanje za podršku investicijama u organsku poljoprivredu i nadmašeni budžet za 2010. godinu za grant podršku, može se zaključiti da će Program razvoja organske poljoprivrede, u predstojećem periodu, dostići svoje ambicije i na taj način uticati da se veliki potencijal za razvoj organske poljoprivrede u Crnoj Gori iskoristi.

IX. Tehnička pomoć u razvoju farmerima u planinskim oblastima Kosova i Crne Gore, GCP/RER/019/LUX FAO

Donator: Vlada Velikog Vojvodstva Luksemburga preko Organizacija za hranu i poljoprivrede UN (FAO)

Budžet projekta: US \$ 5.1 milion

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Trajanje projekta:

Maj 2006 – Jul 2011

Uvod:

Projekat „Tehnička pomoć farmerima u udaljenim oblastima Crne Gore i Kosova,“ sa kodom GCP/RER/019/LUX operativno je počeo u septembru 2006. godine i u prve tri godine pokrivaop opštine Bijelo Polje, Berane, Rožaje, Plav i Andrijevicu. U oktobru 2009 godine Projekat je poslje tromjesečne pauze startovao sa drugom fazom. Oblast koju pokriva proširena je sa postojećih pet na još četiri opštine – Pljevlja, Žabljak, Mojkovac i dio Kolašina najbliži Mojkovcu.

Opšti cilj projekta je povećanje standarda stočarskih farmera u planinskim predjelima Sjevero-Istočne Crne Gore.

Projekat je razvojnog i demonstracionog karaktera i ogleda se u pružanju tehničke pomoći farmerima – sticanju specifičnih znanja putem seminara, obuka i treninga, demonstriranju novih tehnika i tehnologija, stimuliše na povezivanje u farmerske grupe i druge aktivnosti u cilju poboljšanja stočarske proizvodnje.

Projekat je baziran na pozitivnom iskustvu sličnog projekta GCP/FRY/001/NET-Razvojna pomoć stočarskim farmerima u planinskim opštinama Sjenica, Tutin i Prijepolje. Koncipiran je kao Regionalni, sa dve Projektne oblasti – u Crnoj Gori i na Kosovu. Projektne aktivnosti se nezavisno organizuju, a stečeno iskustvo se promovirše kroz Projekat.

Osnovni princip saradnje između farmera i Projekta je dobrovoljnost.

Aktivnosti:

Projektni region Berane, Bijelo Polje, Andrijevica, Plav i Rožaje

- Poljoprivredna zadruga „Agrosjever“

Dvije godine od nastanka pod okriljem UN FAO, Poljoprivredna zadruga „Agrosjever“, već je postala prepoznatljiv partner farmerima u projektnom regionu. Za svog postojanja izvezla je skoro 80 tona vune u Englesku. Starost vune koja se izvozi je do pet godina i vuna mora da prođe sortiranje prema standardima kvaliteta. Broj farmera od kojih se vuna do sada otkupila prelazi 200 što je pomoglo da se vuna koja se već dugi niz godina skladišti pojavi iznenada kao dodatni izvor prihoda. U toku novembra mjeseca 2010. godine Zadruga je otkupila u saradnji sa Agrobiznis centrom na Žabljaku, preko 23 tone vune od kojih je preko 19 tona pripremila za izvoz početkom decembra ove godine.

Takođe, Zadruga je uvezla i prodala preko 3500 voćnih sadnica izvanrednog kvaliteta i preko 9 tona sertifikovanog sjemena.

Pored ovih aktivnosti, Zadruga učestvuje i u pilot sjemenskoj proizvodnji ovsa, a sve više ima i savjetodavnu ulogu na terenu. Svaka prodaja sadnica i sjemena je praćena savjetima i u usmenoj i u pismenoj formi.

- **Proizvodnja polutvrđog sira**

Dvije sirare koje su počele sa radom na proljeće 2009 stale su u periodu kada je i Projekat bio neaktivan.

Prvi zadatak projekta bio je da sir koji je već proizveden i davno prošao zrenje, testira i ono što prođe analizu, da spakuje i pomogne prodaju. To je bio dug proces, i završio se prodajnim promocijama sira na Festivalu vina i ukljeve u Virpazaru i u hipermarketu Voli u Podgorici. U tom trenutku (pred kraj godine), nije mnogo ljudi bilo zainteresovano da kupi sir za radnje, pa su se farmeri sami potrudili da od onog što je ostalo, što manje sira sačeka narednu godinu.

Farmerska grupa iz Korita startuje sa novom proizvodnjom krajem januara. Projekat pomaže u djelu rekonstrukcije djela objekta gdje se obavlja sušenje, zrenje i pakovanje sira, iz razloga što je to dio koji je trebalo srediti odmah da bi proizvodnja mogla da počne i da se tokom dalje rekonstrukcije koju obavljaju sami farmeri, ne ometa proces proizvodnje na duže od par dana. Eco Mont Co - Korita je zacrtao kao jedan od glavnih ciljeva da se pojavi na Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Budvi (uz podršku STARS Projekta). Ono što su farmeri najviše željeli i našli podršku kod UN FAO Projekta je učešće u takmičarskom djelu. Koritski sir je dobio Bronzanu medalju za kvalitet.

Farmerska grupa iz Konjuha je prošla težak period u ovoj godini. Jedan od najaktivnijih farmera iznenada umire posle čega i grupa gubi motivaciju za dalji rad.

Kada su svi izgubili nadu, dvoje mladih ljudi je izrazilo želju da im priđe i uzme aktivno učešće u proizvodnji sira. Posle ispunjenja svih zakonskih uslova (prijem u grupu, ostavinska rasprava), pristupilo se rekonstrukciji istoj kao i u Koritima- prostorija za sušenje, zrenje i pakovanje sira. Ovi mladi ljudi suočeni su sa velikim nepovjerenjem posle prošlogodišnjeg neuspjeha inicijalne grupe uključujući i od članova grupe, pa još uvijek najveću količinu mlijeka dovoze iz sela udaljenih i do 30 kilometara od proizvodnog pogona. Ipak, veliki rad je nagrađen, sa prvim količinama zrelog sira u prodaji.

Oba sira, i Koritski i Komovski, nalaze se u prodaji u hipermarketima Voli.

- **Sjemenska proizvodnja**

Jedan od važnih uslova za unaprjeđenje biljne proizvodnje je obezbjeđenje sertifikovanog sjemena visokog kvaliteta. Pilot projekat – sertifikovana sjemenska proizvodnja ovsa, je zajednička aktivnost Projekta i PZ „Agrosjever“ i ima za cilj ispitivanje mogućnosti uspostavljanja sjemenske proizvodnje žitarica u Crnoj Gori. To je pristup koji se kasnije može iskoristiti u cilju smanjenja uvoza potrebnih količina sjemena za ratarsku proizvodnju. Sjemenska proizvodnja uspostavljena je na lokaciji Vuča, opština Rožaje. Proizvodnja sjemenskog ovsa je odradjena u skladu sa propisanom tehnologijom i klimatskim uslovima.

Očekuje se da ukupna količina sjemena ne bude ispod 11 tona. Na ovaj način, sjeme ovsa će biti dostupno farmerima u Crnoj Gori već krajem ove godine ili početkom sledeće, što će im omogućiti komforost kod kupovine sjemena jarog ovsa za sledeću setvu.

- **Klubovi mladih farmera**

Mladi ljudi koji žive u udaljenim oblastima na sjeveroistoku Crne Gore imaju nedostatak kvalitetnog društvenog života. Život mladih u ruralnim oblastima je veoma povezan sa svakodnevnim aktivnostima u poljoprivredi.

Da bi bolje razumjeli realne potrebe mladih poljoprivrednika i šire ruralne zajednice više radionica organizovano je u decembru 2008. i januaru 2009. Ukupan broj održanih radionica je 37 sa 523 učesnika.

Na bazi izveštaja koji su napisani od strane lokalnih koordinatora, dolazi se do zaključka da postoji omladina koja je željna da poboljša svoj socijalni život. Bilo je i slučajeva gde su radionice radjene sa školarcima jer starija omladina nije htela da učestvuje.

Opšti utisak je da potencijal postoji. Projekat je posle prekida između dvije faze i oživljavanja aktivnosti u starom regionu počeo da radi na uspostavljanju klubova, tako da do sada ima 5 klubova i još tri potencijalna.

Ostale aktivnosti

U starom regionu sa velikom pažnjom se prati rad farmerskih grupa već uspostavljenih i registrovanih. To su grupe gde se nalazi projektna mehanizacija i od interesa je da se radi monitoring korišćenja iste. Generalni zaključak je da su grupe izuzetno aktivne i da iz godine u godinu povećavaju svoja stada i površinu obrađene zemlje. Na primer, bez ikakvog uplitanja projekta, u starom regionu ove godine pripremljeno je preko 1000 tona silaže. Podatak koji ukazuje na aktivnost grupa je i da su svi farmeri članovi grupa u periodu pre početka rada projekta zajedno imali obrađenog zemljišta 27,5 hektara dok sada imaju 148,7 hektara.

Projektni region Pljevlja, Žabljak, Mojkovac i dio Kolašina

U cilju odabiranja ključnih farmera sa kojima će projekat početi rad u narednom periodu, neophodno je bilo organizovati prve sastanke sa farmerima u nove četiri opštine Pljevlja, Žabljak, Mojkovac i deo Kolašina (koji se geografski naslanja na Mojkovac).

Prvi sastanci sa farmerima tražili su ogromnu organizaciju: od odabira tima fasilitatora, upoznavanje opština i opštinskih službi sa prisustvom projekta, ustanovljavanja mesta sastanaka zajedno sa opštinskim službama, traženjem dozvola od Osnovnih škola za održavanje sastanaka u njima, traženje volontera za prvu registraciju farmera i na kraju ogromne kampanje sa ciljem da se što veći broj ljudi upozna sa prisustvom i ciljevima projekta i mogućnosti registracije. Sa tim ciljem odštampano je i zalepljeno na vidljiva mesta oko 700 postera, podeljeno za vreme akcije lepljenja postera oko 500 flajera i u isto vreme pokrenuti su radio i TV oglasi na lokalnim medijima. Jednom rječju, svaki farmer koji je želeo da čuje za projekat imao je šansu da čuje. Farmeri su bili obavještavani takođe od strane registratora o ciljevima projekta pa su mnogi odbijali da se prijave za prve sastanke usled nezainteresovanosti i nemogućnosti dobijanja kredita i donacija.

Ukupno je održano 20 sastanaka i to u opštini Žabljak 1, Kolašin 2, Mojkovac 2 i u Pljevljima 15. Od 337 registrovanih farmera sastancima je prisustvovalo 283 farmera od čega 24 žene. Nisu svi registrovani farmeri prisustvovali, ali su sastancima prisustvovali i farmeri koji su hteli da prisustvuju, a nisu registrovani. Na kraju ovih sastanaka, 127 ključnih farmera je odabrano. Svi farmeri su popunili upitnik.

Tokom januara mjeseca, svi ključni farmeri posjećeni su na svojim imanjima od strane Projektnog osoblja i na taj način su upoređivani podaci unjeti u upitnike sa realnim stanjem na terenu. Takođe je to bila prilika da farmeri još jednom izraze želju da sarađuju sa projektom. Ta akcija je na žalost dovela do smanjenja broja ključnih farmera i to od njih samih, na 108.

Za ključne farmere u toku mjeseca februar i mart organizovani su seminari na sledeće teme:

- Stočna hrana
- Mlijeko i higijena mlijeka

- Zdravstveno stanje domaćih životinja
- Rasni sastav
- Poljoprivredna mehanizacija
- Razvoj grupa farmera

Proljeće je period kada se pokazano teorijski na seminarima, pokazuje i praktično na farmama. To je period kada se zajedno sa farmerima uspostavljaju demonstraciona polja. To je takođe i period kada neki farmeri odlaze, bez većeg interesovanja za dalji rad, a neki novi prilaze.

Ukupan broj demonstracionih polja je 80, na ukupnoj površini od 11,58 ha. Od ukupnog broja 5 parcela nije uspjelo prema očekivanjima uslijed velike kiše i podbarnog terena:

- Grašak i ovas – 14
- Grahorica i ovas – 27
- Sejana livada – 20
- Lucerka – 2
- Pобољшanje prirodnih livada đubrenjem – 12

Konzervisanje zelene mase metodom siliranja je potpuno novi metod za ovaj region. Od prvobitno zainteresovana dva farmera, broj farmera sa kojima je pripremljena silaža popeo se na pet. Ukupno je pripremljeno u novom regionu 404 tone silaže.

Pored ostalih aktivnosti rađeno je i na selekciji (odabiru) priplodnih ovaca, što je izvršeno kod 20 farmera. Za njih osam, nabavljeni su priplodni ovnovi u cilju poboljšanja genetskog potencijala. U saradnji sa jednom udaljenom grupom u Bukovici, instalirana je jedna stočna vaga, koja u tom kraju nije postojala.

Oktobar-decembar su mjeseci kada se radi na promociji jesenjeg oranja. Farmeri su do danas porali 37 hektara, a sve u cilju da zajedno sa Projektom na proljeće uspostave velika demonstraciona polja (0,5 hektara). To je takodje period kada se obilaze neformalne farmerske grupe i razgovara sa njima o daljim planovima.

Zaključak

Imajući u vidu veoma pozitivne rezultate u prvoj fazi Projekta realno je očekivati da će se u naredne dvije godine realizovati definisane aktivnosti, pri čemu će regionalni obuhvat biti znatno širi.

X. Podrška ekonomskom razvoju i zapošljavanju u Crnoj Gori (GTZ WBF) – Sektor vina

Donator: GTZ WBF

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Trajanje projekta:

2005 - 2011. godine

Uvod

Projekat se finansira iz budžeta Njemačkog saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj. Ukupni cilj projekta „Podrška ekonomskom razvoju i zapošljavanju“ jeste formiranje efektivnih struktura i instrumenta za podršku koje će poboljšati šanse za razvoj u odabranim branšama privatnog sektora.

Na ovaj način Projekat podržava Vladu Crne Gore u njenom „Programu reforme u privredi“ i u „Master planu turizma“. Vlada Crne Gore teži da postigne supstituciju uvoza, da otvori tržište izvoza i stvori radna mjesta. Sve ovo je neophodno za stvaranje samostalnog, konkurentnog i održivog tržišta kao stvaranje preduslova za približavanje EU.

Sektor Vina

Aktivnosti

1. Vinski turizam

Uradjena je nova brošura za vinski turizam kao i prateći flajer. Sklopljen je ugovor sa konsultantskom kućom „Geoput“ iz Beograda o izradi projektne dokumentacije za turističku signalizaciju vinskih podruma u Crnoj Gori. U novembru 2009. godine finansiran je u saradnji sa NUVVCG seminar „Servis i prezentacija vina“ za članove Udruženja i vinare uključene u Vinski put Crne Gore. Predavači na seminaru bili su predstavnici Kluba somelijera Crne Gore. Aktivnosti u oblasti vinskog turizma finansirane su iz budžeta GTZ projekta „Podrška razvoju turističkih destinacija u kontinentalnom i planinskom dijelu Crne Gore“.

GTZ je finansirao izradu projektne dokumentacije za obilježavanje i postavljanje turističke signalizacije za vinogradarske regione, projekat „Dopune turističko-informativnoj signalizaciji za vinogradarska područja i vinska sela na području opštine Ulcinj, Bar, Podgorica, Cetinje i Danilovgrad, kao i na medjugradskim dionicama Danilovgrad-Podgorica-Cetinje-Bar-Ulcinj“. GTZ će finansirati izradu i postavljanje znakova. U toku je tender za izbor izvodjača izrade i postavljanja znakova. Ukupna vrijednost postavljanja turističke signalizacije iznosi 30.300,00€.

2. Pomoć Udruženju i stručnim službama

G-dja Karen Konopka, stručni konsultant GTZ, savjetovala je Udruženje u izradi budžetskog plana i kadrovske politike Udruženja. Rezultat je samofinansiranje Udruženja na održivoj osnovi.

GTZ je finansirao seminare na kojima su predstavljene usluge koje Udruženje pruža svojim članovima. Finansirana je i dorada Web stranice Udruženja, kao i obuka zaposlenog sekretara Udruženja u Rumuniji o uslugama i organizaciji strukovnih udruženja.

Finansirana je sedmodnevna obuka profesionalnih degustatora vina u Ljubljani krajem jula 2010. godine, koji će obavljati senzorno, tj. organoleptičko ocjenjivanje vina u procesu davanja dozvole za puštanje vina u promet.

Finansirana je izrada brošure Priručnik za proizvodnju jagodastog voća autora Grozdanić Rajka.

Za potrebe zaposlenih u Savjetodavnoj službi, organizovan je i finansiran Teambuilding seminar u cilju poboljšanja funkcionisanja tima pomenute službe. 3. Izrada Strategije razvoja vinskog sektora u Crnoj Gori za period 2009 - 2014.

Uz angažman stručnih konsultanata GTZ, a u saradnji sa članovima radne grupe za izradu strategije, do sada je uradjen Nacrt strategije. Izrada konačne verzije dokumenta i usvajanje akcionog plana, planirano je do kraja ove godine.

Zaključak

Važan doprinos razvoju biće implementacija Strategije razvoja vinskog sektora u Crnoj Gori. U tom pravcu, svoj doprinos će dati predstavnici administracije, subjekti nadležni za kontrolu kvaliteta i vinari.

XI. Izgradnja sirara u Crnoj Gori

Donator: Njemački Zemljoradnički i Raiffeisen savez - DGRV

Budžet projekta: Do 2010 iznosi 491.740,00 E

Partner - Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Zadrudni savez Crne Gore

Trajanje projekta:

Jun 2003-2010 godine

Uvod

Projekat DGRV – Fond za unapredjenje zadruga u poljoprivredi Crne Gore realizuje se u sektoru stočarske proizvodnje kao prioritetne grane poljoprivrede sa ciljem da se rehabilituje i afirmiše zadrudno preduzetništvo u Crnoj Gori kao dominantni oblik organizovanja privrednih djelatnosti u ruralnim područjima.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede - MPŠV i Udruženje njemačkih zadruga i Raifazen savez – DGRV potpisali su 20.jula 2002.g. Sporazum o saradnji pod nazivom „DGRV – Fond za unapredjenje zadruga u poljoprivredi Crne Gore“.

Projekat je počeo sa realizacijom 2003.godine sa ciljem kreiranja prve pilot sirarske zadruge u mljekarskom sektoru na prostoru četiri opštine: Podgorica, Cetinje, Danilovgrad i Berane.

Aktivnosti

Kroz dosadašnje aktivnosti projekta realizovano je sljedeće; izradjene su četiri mini sirare od koji tri posluju u punom kapacitetu „Čevo“ Opština Cetinje, ZZ „Dona“ Opština Danilovgrad i ZZ „Cijevna“ Opština Podgorica a ZZ „Planinka“ Opština Berane realizuje probnu proizvodnju.

Iz Projekta je tehnički opremljena mini sirara za obuku sirarskih radnika u sklopu JU Srednje stručne škole „Spasoje Raspopović“ u Podgorici.

U pripremi je i formiranje jedne centralne Agrotrgovačke zadruge koja će vršiti sve poslove marketinga ne samo za sirare iz ovog Projekta nego i druge koje iskažu interes.

Finansijskim sredstvima kreditnog fonda obezbijedjena je procesna oprema i druga tehnička sredstva uvezena iz Njemačke za sve četiri zadruge i za hemijsku školu.

Kreditno zaduženje sirarskih zadruga prema Fondu je sljedeće:

Naziv zadruge i zaduženja (€)

➤ <u>ZZ „Čevo“ opština Cetinje</u>	65.640,00 €
➤ <u>ZZ „Cijevna“ opština Podgorica</u>	87.500,00 €
➤ <u>ZZ „Dona“ opština Danilovgrad</u>	106.000,00 €
➤ <u>ZZ „Planinka“ opština Berane</u>	53.000,00 €
➤ <u>JU Škola „Spasoje Popović“ opština Podgorica</u>	32.000,00 €
➤ <u>ZZ „Anđela V“ opština Nikšić (u osnivanju)</u>	27.000,00 €
➤ <u>ATZ – „Agrotrgovačka zadruga Nikšić (u osnivanju)</u>	38.600,00 €
UKUPNO:	409.740,00 €

U ovoj godini je potpisan novi Memorandum između Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede DGRV-a. Novi Memorandum je nastavak Sporazuma potpisanog jula 2002.g. godine, tim Memorandumom se „DGRV Fond za unapređenje zadruga u poljoprivredi Crne Gore“ stavlja na raspolaganje bespovratna sredstva u iznosu od 82.000 E. Sredstva iz ovog Fonda će se u obliku pozajmice opredijeliti za zadruge „Planinka“ – Berane, „Cijevna“ - Podgorica i „Dona“ –Danilovgrad. Tokom ove godine nastavljena je izgradnja sirare ZZ „Planinka“ selo Šekular – Berane uz dodatnu finansijsku podršku Ministarstva poljoprivrede, zadruga je ušla u probnu proizvodnju.

U istom periodu za izgradnju sirare ZZ „Anđela V“ u selu Vilusi Opština Nikšić obezbijedjen je dio procesne opreme u vrijednosti od 27.000,00 E, kompletiranje opreme za proizvodnju sira i nastavak izgradnje sirare planiran je za 2011 godinu.

U cilju poboljšanja zajedničke marketing strategije i bolje pozicioniranja na tržištu, osnovana je Agrotrgovačka zadruga u koju je investirano 38.600,00 E i to; 20.000,00 E za obrtna sredstva i 18.000,00 E za nabavku potrebnih tehničkih sredstava.

Cilj Projekta je jačanje zadružnog kooperativnog preduzetništva u poljoprivredi kroz integraciju interesa proizvođača na tržišnim osnovama.

Imajući u vidu činjenicu da je dosadašnja realizacija Projekta pozitivno ocijenjena, DGRV je spreman za dalju saradnju i podršku ovom vitalnom i osjetljivom sektoru.

XII. Održivi razvoj regiona Bjelasica, Komovi i Prokletije

Donator: Vlada Austrije

Agencija za implementaciju: Austrijska razvojna agencija (ADA).

Administrativni partner u CG: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Budžet projekta: 1,792.800 €

Austrijska razvojna agencija: (ADA) 1.500.000 €,

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: 150.000 €,

Lokalne samouprave: 142.800 €

Period realizacije projekta: 1. decembar, 2009 - 30. novembar, 2012

Uvod:

Nakon sticanja državne nezavisnosti tokom 2006. godine, Crna Gora je ušla u intenzivan proces ekonomske, političke i institucionalne transformacije, koja se ubrzala kao rezultat perspektive članstva u Evropskoj Uniji. Međutim, uprkos značajnim postignutim rezultatima, pred Crnom Gorom još uvijek leži mnogo izazova, posebno u dijelu borbe protiv siromaštva i smanjenja regionalnog društvenog i ekonomskog jaza između sjevera i juga.

Na osnovu postignutih rezultata austrijsko-crnogorskog partnerstva za Bjelasicu i Komove u razvoju održivog regionalnog turizma (2004-2009), postalo je očigledno da svako buduće angažovanje mora biti fokusirano na proces izgradnje kapaciteta, razvoj i institucionalno jačanje na nivou Opština. Rezultat ovog projekta treba da bude formiranje Regionalne Agencije za Razvoj (RDA) koju treba uspostaviti kao rasadnik znanja o modelima regionalnog održivog razvoja i pokretač za jačanje kapaciteta za što više ljudi u regionu Bjelasice, Komova i Prokletija na njegovom putu ka EU. Sa stanovišta RDA, održivi regionalni razvoj treba da bude holistički proces u kome različiti regionalni partneri učestvuju u definisanju, odlučivanju i implementaciji odgovarajućeg razvojnog modela za sadašnje generacije, ne ugrožavajući pri tome, društvene ili ekološke akcije budućih generacija.

Ciljne grupe ovog projekta su šest Opština u projektnom regionu, privrednici aktivni u sektoru turizma i šira ruralna populacija. Posebna pažnja će biti poklonjena mladim, dobro obrazovanim ljudima u cilju pomaganja izgradnje budućnosti njihove domovine i regiona.

Ciljevi

će biti implementirani kroz šest modula:

- *regionalni razvoj,*
- *planinski turizam,*
- *agro turizam,*
- *kulturni turizam,*
- *nacionalni parkovi i*
- *razvoj zajednica.*

Ovi moduli nijesu striktno podijeljeni, već će aktivnosti u okviru svakog modula biti implementirane na komplementaran način, da bi se kreirao širi, sinergetski efekat. Takođe će se implementirati inovativni projekti, kroz promociju novih pristupa sa ciljem poboljšanja životnih uslova stanovništva. Svi društveni akteri će biti u prilici da biraju projekte kroz proces participativnog odlučivanja na bazi lokalnih razvojnih planova.

Aktivnosti

18.12.2009. potpisan je Memorandum o razumjevanju između MPŠV, ADC-a i Regionalne razvojne kancelarije koji definiše bitne elemente saradnje i realizacije predmetnog projekta.

Do sada su održane sjednice dva Upravna odbora projekta i to u Mojkovcu i Beranama, tokom kojih je sagledana realizacija projekta. Između ostalog, angažovani su konsultanti za agro turizam i za kulturni turizam.

Osnovni cilj projekta:

Opšti cilj: Smanjenje regionalnog jaza u razvoju Crne Gore – poboljšanje socio-ekonomskih uslova u regionu Bjelasice, Komova i Prokletije.

Poseban cilj: Poboljšan kapacitet regiona Bjelasica, Komovi i Prokletije za implementaciju regionalnih razvojnih projekata kroz jačanje regionalne agencije za razvoj (RDA).

Elementi kofinansiranja projekta od strane MPŠV :

Tehnička podrška 20.700 € (međunarodni ekspert za agroturizam)
kofinansiranje agroturističkih grantova 29.300 € (učešće u fondu malih grantova-MPŠV).

Područje realizacije projekta:

Opština Andrijevica

Opština Berane

Opština Bijelo Polje

Opština Kolašin

Opština Mojkovac

Opština Plav

Krajnji korisnici rezultata projekta:

1. Preduzeća povezana sa turizmom i farmeri u šest opština
2. Lokalne samouprave
3. Nacionalni park „Biogradska gora“, uključujući novi NP „Prokletije“ kao i (u prostornom planu) predviđen park prirode „Komovi“
4. Lokalne akcione grupe građana
5. Svi građani u šest opština – indirektno
6. Turistički operatori u Crnoj Gori i u inostranstvu - indirektno
7. Lokalne kompanije, odnosno građevinske firme i dobavljači usluga - indirektno

Zaključak

Nakon druge godine projekta, Regionalna Razvojna Agencija treba da stekne puno vlasništvo u planiranju i implementaciji projekta i da bude u stanju da identifikuje finansijske mogućnosti za održiv razvoj regiona kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou, a posebno u okvirima EU. Međutim, potrebno je i dalje jačati participativnost u procesu odlučivanja, odnosno uključivanje lokalnih samouprava i ministarstava i drugih organa koji čine Upravni odbor projekta na način da bi se implementirala podrška koja je bolje fokusirana na prave potrebe koje partneri u procesu njihovog definisanja identifikuju kao bitne.

XIII. SEEDNet – Mreža razvoja biljnih genetičkih resursa za Jugoistočnu Evropu.

Donator: Švedski centar za biodiverzitet - CBM i švedska međunarodna razvojna agencija – SIDA

Agencija za implementaciju: SEEDNet

Budžet projekta u 2010: 115.000 €

Partner/Korisnik: Crna Gora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Biotehnički fakultet Podgorica

Trajanje projekta:

jun 2004 – 2011 - (Projekat se nalazi na završetku druge faze, sa malim izgledima da bude produžen)

Uvod

Specifičan geografski položaj Crne Gore, uticaj tri tipa klime: mediteranske, umjereno-kontinentalne i planinske, usloveli su, bogatstvo i raznovrsnost genetičkog materijala kako samoniklih, tako i poljoprivrednih vrsta.

Genetički resursi za hranu i poljoprivredu (agrobiodiverzitet) predstavljaju jednu od najznačajnijih komponenti ukupnog biodiverziteta i obuhvataju sveobuhvatnu raznolikost genetskog materijala biljaka, životinja i mikroorganizma, neophodnih za održavanje osnovnih funkcija agro-ekosistema. Ako bogatstvo flore jednog područja izrazimo preko odnosa njegove površine i broja vrsta, onda za Crnu Gore možemo reći da predstavlja jednu od floristički najbogatijih zemljama u Evropi.

Izuzetno bogat genetički fond biljaka i životinja, kao i veliki broj sorti i rasa, a naročito autohtonih populacija dobijenih vjekovnom, uglavnom prirodnom selekcijom, veoma su značajni resursi Crne Gore, odnosno biološka osnova za poljoprivredu i proizvodnju hrane. Dio autohtonih vrsta i varijeteta je uspješno sačuvan kroz ekstenzivnu proizvodnju poljoprivrednih domaćinstava (domaće sorte žita, mahunarki, povrća, krmnog bilja, voća i vinove loze i dr.), međutim, dio tih resursa je vremenom trajno izgubljen. U slobodnoj prirodi mogu se naći brojni divlji srodnici gajenih biljaka, ali njihova istraženost je još uvijek na prilično skromnom nivou.

Prva organizovana ispitivanja agrobiodiverziteta u Crnoj Gori započeta su 1987., a značajno su intenzivirana 2004. godine kada je otpočela realizacija projekta „Mreža razvoja biljnih genetičkih resursa (BGR) za Jugoistočnu Evropu“ (SEEDNet). Ovaj regionalni projekat je finansiran od strane Švedske Vlade, i za glavne ciljeve je postavio: pokretanje i intenziviranje aktivnosti na očuvanju biljnih genetičkih resursa na nacionalnom nivou, kao i uspostavljanje saradnje na regionalnom.

Ključnu ulogu u sakupljanju, kolekcionisanju i proučavanju biljnih genetičkih resursa za hranu i poljoprivredu u Crnoj Gori ima Biotehnički fakultet u Podgorici, dok je u implementaciju predviđenih aktivnosti uključen i značajan broj drugih relevantnih institucija: Studijski program za biologiju, Republička savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji, Prirodnjački Muzej Crne Gore, Nacionalni park „Biogradska Gora“, kao i neke lokalne NVO.

Zahvaljujući finansijskoj podršci SEEDNet projekta na Biotehničkom fakultetu osnovana je moderna banka biljnih gena, formirane laboratorije za kulturu tkiva i molekularnu identifikaciju, značajno oživljene aktivnosti na inventarizaciji, morfološkoj karakterizaciji, regeneraciji, dokumentaciji, formiranju baze podataka, genetičkoj identifikaciji autohtonih vrsta/sorti i podizanju poljskih kolekcija voćnih vrsta.

Aktivnosti

U 2010. godini, kako je to bilo planirano i prilikom započinjanja ovog projekta, završava se II faza.

SIDA, kao finansijer ovog projekta, u prošloj godini je napravila krupnu strukturalnu reorganizaciju i kao jedna od najvažnijih odluka, kada su biljni genetički resursi u pitanju, bila je stopiranje daljeg finansiranja SEEDNet projekta.

Tokom ove godine, Upravni odbor Projekta imao je veliki broj važnih aktivnosti usmjerenih u pravcu iznalaženja novih mogućnosti za nastavak projekta, ali je dosta urađeno i na lobiranju kod SIDA-e za nastavak finansiranja i tokom III faze – FAZE KONSOLIDACIJE.

U 2010. godini intenzivno se radilo na implementaciji aktivnosti predviđenih radnim planom. Glavne aktivnosti i ove godine odvijale su se u okviru 8 regionalnih podprojekata i bile su usmjerene na poslove dalje inventarizacije ciljanih vrsta, sakupljanje do sada inventariranih aksešena, dokumentacije, regeneracije, primarne karakterizacije i evaluacije. Za sve prikupljene aksešene urađeni su pasoški podaci prema (Multi Crop Passport Descriptors) i izvršen transfer podataka prema EURISCO bazi.

U ovoj godini, za navedene poslove, na raspolaganju je bilo 115.000 €. Sredstva su u najvećem obimu potrošena za nabavku opreme, ali je dovoljno novca bilo i za kolekcione misije i poslove upravljanja bankom gena. Od navedenih sredstava nabavljena je oprema za laboratoriju za molekularnu identifikaciju i laboratoriju za kulturu tkiva (smještene u Baru), urađena klimatizacija staklenika u Baru sa solarnim izvorom energije i kupljen multifunkcionalni server (smješten na Biotehničkom fakultetu). Sva navedena oprema je instalirana i puštena u probni rad.

U 2010. godini Crnogorski SEEDNet tim radio je na sljedećim podprojektima, čiji su budžeti, zbog gore navedenih razloga bili značajno umanjeni.:

1. Collecting local landraces of maize and cereals (wheat, barley, rye, oat, millet and buckwheat) in South Eastern Europe
2. Identification, characterization and conservation of old and autochthonous vine varieties in Eastern European countries
3. Characterization of apple local varieties (*Malus × domestica* Borkh.) from South East European region
4. Collection and field evaluation of local plum (*Prunus domestica*) genetic resources from South East European network
5. Genetic Structure of Dalmatian Sage (*Salvia officinalis* L.) Populations: A Model for a Collaborative Research on MAP Genetic Resources
6. Exploring SEEDNet area and collecting potato genetic resources
7. Regional collecting expedition and ex situ conservation of *Trifolium pratense* L., *Festuca pratensis* Huds., *Dactylis glomerata* L. and *Medicago falcata* L.
8. Collection, characterisation and regeneration of local kale (*Brassica oleracea* var. *acephala*) population germplasm from eastern Adriatic coast region for their conservation in gene bank

U okviru ovih podprojekata urađene su brojne terenske ekspedicije i prikupljen značajan broj novih aksešena. Za sve kolekcionisane vrste urađeni su kompletni pasoški podaci i prikupljena dovoljna količina sjemena za potrebe dugoročne konzervacije (–20 °C). Kod pojedinih biljnih vrsta urađena je primarna karakterizacija na osnovu važećih EURISCO deskriptora. Značajan broj aktivnosti je još u toku tako da će broj prikupljenih, dokumentovanih i konzerviranih aksešena do kraja godine biti još veći.

U 2010. godini značajna pažnja posvećena je aktivnostima on farm konzervacije i regeneracije aksešena. Urađena je regeneracija 100 aksešena pšenice (nezavršeni posao iz predhodne godine). Proizvedena je dovoljna količina sjemena koje se sada nalazi u fazi pripreme za čuvanje na – 20°C. Na Ogladnom imanju Fakulteta regenerisano je i 50 aksešena krompira. U toku su pripreme za uspostavljanje in vitro kolekcije krompira (nabavka nedostajućeg laboratorijskog pribora, hranjivih podloga itd.). In vitro čuvanje krompira svakako je mnogo sigurniji, ali i jeftiniji način čuvanja.

Osim rada na sjemenskim u ovoj godini se radilo i na poljskim kolekcijama biljnih gena. Za potrebe podizanja poljskih kolekcija jabuke (80 aksešena) i šljive (44 aksešena) proizveden je dovoljan broj sadnica. Kolekcije šljive i jabuke biće zasnovane na Ogladnom imanju Biotehničkog fakulteta u Podgorici i Bijelom Polju. Parcele su spremne, a sadnja će biti obavljena narednih dana.

Na Ogladnom imanju Biotehničkog imanja u Podgorici biće formirana i sigurnosna poljska kolekcija (safety collection) masline. Za tu namjenu proizveden je sadni materijal svih 20 aksešena masline.

Nastavljene su aktivnosti na izradi pasoških podataka i karakterizaciji postojećih aksešena i klonova vinove loze (vranac i kratošija).

Aktivnosti usmjerene na jačanje javne svijesti o značaju očuvanja i održivog korišćenja biljnih genetičkih resursa za hranu i poljoprivredu nastavljene su i u ovoj godini. Saradnici na SEEDNet projektu učestvovali su u izradi većeg broja TV i radio emisija. Pored toga bili su prisutni na seminarima, predavanjima za proizvođače, sajmovima, otvorenim danima itd.

Kada je u pitanju dokumentacija i informacioni sistem i tu je učinjen značajan napredak. Instaliran je server za podršku ovim aktivnostima i izrađen web sajt za biljne genetičke resurse. Baza podataka se redovno ažurira i svi podaci šalju prema EURISCO bazi podataka u Rimu.

Zaključak

SEEDNet projekat, počev od prvog dana implementacije (2004. godine), dao je značajan doprinos podizanju nacionalnog nivoa svijesti o značaju biljnih genetičkih resursa za hranu i poljoprivredu. Unaprijeđene su postojeće i formirane nove sjemenske i poljske kolekcije biljnih gena.

Kroz ovaj projekat uspješno su ojačani tehnički i ljudski kapaciteti vezani za sakupljanje, očuvanje i istraživanje u oblasti genetičkih resursa za hranu i poljoprivredu.

U toku su intenzivne aktivnosti i konsultacije na regionalnom nivou na pripremi III faze projekta. Ovih dana je Upravni odbor Projekta poslao SIDI zvaničan dopis sa zahtjevom da se finansiranje nastavi i u naredne tri godine, kako je to bilo i planirano prilikom potpisivanja ugovora. Vrlo je neizvjesno šta će se po ovom pitanju riješiti, ali u svakom slučaju moramo sačekati odgovor od SIDA-e.

XIV. FAO ADRIAMED Projekat – Naučna saradnja u pomoći odgovornom ribarstvu na Jadranskom moru.

Agencija za implementaciju: Organizacija Ujedinjenih Nacija za Poljoprivredu i hranu (FAO)

Partneri: Italija, Slovenija, Hrvatska, Crna Gora, Albanija

Administrativni partner u CG: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Naučni partner u CG: Institut za biologiju mora

Trajanje projekta:

2001 - 2011. (Crna Gora uključena 2004)

Uvod

U relativno zatvorenom bazenu, kao što je Jadranski, primorske zemlje su svjesne rizika vezano za neoprezno korištenje ribljih resursa, kao i ekonomskih posledica takovog korištenja. AdriaMed projekat nastaje da bi promovisao zajedničko upravljanje ribarstvom i resursima među priobalnim zemljama Jadrana. Dugoročni cilj ADRIAMED projekta jeste davanje potpore jadranskim državama u ostvarenju programa zajedničkog upravljanja ribarstvom, uz punu i koordiniranu saradnju državnih uprava za ribarstvo, istraživačkih struktura, preduzeća za preradu ribe i profesionalnih ribara, a po preporuci Kodeksa o odgovornom ribarstvu koji je usvojen od strane UN.

ADRIAMED pomaže Vladama jadranskih zemalja da formulišu i počnu primenjivati planove upravljanja ribarstvom, kroz koordinirano istraživanje i multidisciplinarnu analizu u saradnji sa svim zainteresovanim subjektima u sektoru ribarstva. Tokom trajanja projekta je formirana kompjuterizovana komunikacijska mreža, odnosno baza podataka, sprovedeni su koordinirani istraživački programi i naučna istraživanja, organizovani pilot projekti, nacionalni sastanci, radionice, trening kursevi za mlade istraživače, savjetovanja.

Aktivnosti

U 2010. godini sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Održan je sastanak Koordinacionog komiteta projekta u Institutu za biologiju mora u Kotoru, februar
- Organizovan kurs za prikupljanje bioloških i socioekonomskih podataka iz sektora ribarstva u Zavodu za ribarstvo u Ljubljani
- Održani su sastanci radnih grupa za demerzalne resurse i resurse sitne plave ribe
- Institut za biologiju mora je u okviru projekta nastavio sa sakupljanjem i obradom bioloških podataka iz ulova kao i sa ažuriranjem podataka tj. naučnih radova iz oblasti morskog ribarstva i marikulture u bazu ASFA (Abstracts Science Fisheries and Aquaculture)
- U crnogorskim teritorijalnim vodama je urađena procjena biomase sitne plave ribe dvijema metodama (Echosurvey i DEPM- dnevna produkcija jaja i larvi)
- U Institutu za biologiju mora je krajem septembra održan trening kurs o DEPM metodi
- Projekat je kroz finasijsku podršku omogućio učešće na nekoliko naučnih kurseva i sastanaka Generalne komisije za ribarstvo Mediterana (GFCM) naučnih saradnika iz Instituta za biologiju mora i predstavnika administracije iz jedinice za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede.

Zaključak

Svi rezultati ADRIAMED projekta odnosno uspostavljena zajednička naučno istraživačka baza podataka na nivou jadranskih zemalja, saradnja i koordinacija svih zainteresovanih subjekata u sektoru ribarstva, primjena standardnih metodologija za obradu podataka daju dobar osnov za odgovorno upravljanje ribljim fondom a time i za održivi razvoj sektora ribarstva u Jadranskom moru.

XV. IPA 2009: Održivo upravljanje morskim ribarstvom.

Donator: Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori

Agencija za implementaciju: Agrotec spa, Italija

Budžet projekta: 1.800.000 €

Partner/Korisnik: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Jedinica za ribarstvo, inspekcija za ribarstvo, Institut za biologiju mora, Udruženja profesionalnih ribara

Trajanje projekta:

Septembar 2010 – Mart 2012

Uvod

Sveobuhvatni cilj ovog projekta je promovisanje održivog upravljanja sektorom ribarstva u Crnoj Gori uključujući sve zainteresovane subjekte u kontekstu *Acquis Communautaire*. Naime, svrha ovog projekta je:

- uspostaviti i sprovesti principe odgovornog ribarstva vodeći računa o svim važnim aspektima: biološkim, ekološkim, tehnološkim, ekonomskim i socijalnim;
- unapređivanje administrativnih kapaciteta jedinice za ribarstvo u Ministarstvu;
- unapređivanje kapaciteta i opremanje inspekcije za ribarstvo za efikasno sprovođenje monitoringa, kontrole i nadzora ribolovnih aktivnosti;
- unapređivanje stručnih kapaciteta i opremanje Instituta za biologiju mora za sveobuhvatniju procjenu živih resursa mora;
- potpuna i efikasna uključenost zainteresovanih subjekata u donošenju odluka i pripremi propisa u oblasti ribarstva.

Aktivnosti

Projekat se implementira kroz sledeće ugovore:

1. **Ugovor o pružanju usluga-tehnička podrška- vrijednost 560.000 €-** angažovanje eksperata za aktivnosti obuke administracije u Ministarstvu poljoprivrede kao i naučnih saradnika Instituta za biologiju mora. Takođe, ovaj ugovor uključuje i izradu Plana upravljanja ribarstvom, izradu sektorske analize, rad na usklađivanju zakonske regulative, radionice, studijska putovanja, itd. Sa implementacijom ove faze projekta krenulo se 13. septembra 2010. godine. Projekat se implementira posredstvom konsultantske kuće Agrotec/Tragsatec iz Italije. Obavljena je prva misija eksperata u cilju pripreme početnog izvještaja za projekat i definisanja aktivnosti koje će se sprovesti u narednom jednoipogodišnjem periodu. Formiran je i Upravni odbor projekta. Sledeća ekspertska misija planirana je za januar 2011. godine.
2. **Ugovor o nabavci opreme-vrijednost 290.000 €-** kupovina neophodne opreme za jedinicu za ribarstvo, inspekciju za ribarstvo, Institut za biologiju mora i udruženja profesionalnih ribara. U okviru ove komponente projekta pripremljena je, na osnovu predloga eksperata, tehnička specifikacija neophodne opreme.
3. **Ugovor o izvođenju radova-vrijednost 150.000 €-**rekonstrukcija kancelarija za inspekciju za ribarstvo u Baru, Herceg Novom i Kotoru, kao i rekonstrukcija laboratorijskog prostora za biologe istraživače u Institutu za biologiju mora u Kotoru. Ministarstvo poljoprivrede je pripremio tehničku projektnu dokumentaciju za rekonstrukciju kancelarija za ribarske inspektore što je bio uslov za raspisivanje tendera po ovom osnovu. Tenderska procedura je završena, odabran je izvođač radova i početak aktivnosti na rekonstrukciji se očekuje krajem 2010. godine.

4. **Ugovor o izvođenju radova-vrijednost 300.000 €** - rekonstrukcija laboratorije Instituta za biologiju mora za monitoring i biomonitoring kvaliteta vode na uzgajalištima u marikulturi- sredstva obezbijedena iz MIDAS projekta,
5. **Ugovor** koji pokriva učešće Vlade Crne Gore kroz godišnja izdvajanja za podršku sektoru ribarstva u okviru Agrobudžeta (**vrijednost ugovora 500.000 €**).

Zaključak

Ovako definisane aktivnosti projekta doprinijeće da jedinica za ribarstvo ima kapacitet da upravlja crnogorskim ribarstvom a inspekcija za ribarstvo je spremna da preduzme dužnosti praćenja, kontrole i nadzora radi sprovođenja zakonskih odredbi. Takođe, Institut za biologiju mora posjeduje kapacitet da obavlja sveobuhvatnije procjene ribljih resursa u crnogorskim teritorijalnim vodama i na taj način pruža pouzdane savjetodavne usluge jedinici za ribarstvo u Ministarstvu u skladu sa zahtjevima Zajedničke ribarske politike EU. Ostali zainteresovani subjekti, prije svega profesionalni ribari, biće obučeni za pitanja vezana za funkcionisanje organizacije proizvođača u ovom sektoru i za aktivno učešće u upravljanju ribarstvom, održivom ribolovu i implementaciji sektorske analize i plana upravljanja.